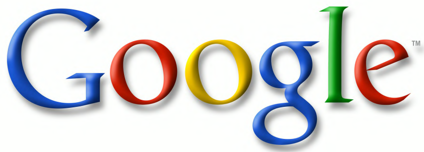
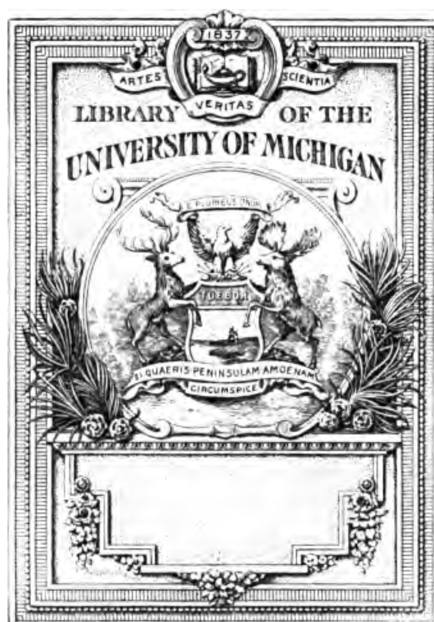

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

De tropis et figuris apud Tibullum.

Dissertatio

quam

ad summos in philosophia honores

ab amplissimo philosophorum ordine

in academia regia Christiana-Albertina Kiliensi

impetrandos scripsit

Marx Hansen,

Grumbyensis.

Kiliae.

Prostat in aedibus Lipsii & Tischeri.

Ex officina C. F. Mohr (P. Peters)

1881.

Imprimatur:
Dr. BACKHAUS,
z. Z. Decan.

Perlegenti mihi dissertationem Gebbingii qui de tropis et figuris apud Valerium Flaccum uberius egit, (dissertatio inauguralis universitatis Marburgensis 1878), operae pretium videbatur quaerere quomodo Tibullus in carminibus iis usus esset. Attamen priusquam ad id quod nobis proposuimus aggrediamur, hoc loco breviter exponere qualis sit carminum Tibulli historia, non alienum sit a re proposita. Atque omnibus notissimum est quantum Lachmannus prima editione critica de Tibullo meritus sit. Codices quibus usus est plerique recentiores sunt eorumque archetypum, ut L. Muellero videtur, scriptum est Caroli Magni temporibus. Sed num omnia apographa ab eo repetenda sint, valde dubitandum est. Ac primum quidem ex eorum numero tria afferre volo a L. Muellero commemorata. (cf. praef. edit. Tibull. Lips. 1874). Haec sunt:

1) Fragmentum Cuiacianum a libri III carminis 4 versu 65 incipiens, cuius lectiones a Scaligero editioni Plantinianae, quae anno 1569 prodiit, insertae sunt. Quibus Lachmannus quoque usus est adhibita Aldina anni 1515 in quam receptae sunt. Hodie in bibliotheca Lugdunensi habetur inter libros Lipsianos Nr. 59.

2) Alterum apographon diutissime absconditum saeculo XIV rursus inventum et in Italiam asportatum videtur.

Quod quando factum sit accuratius statui quum non possit, verisimile est Hauptium (act. soc. litt. Saxon. I, 256) recte Tibulli carmina iam saeculo XIV lecta esse non negare. Neque id incredibile est, praesertim quum sciamus Guilelmum Pastrengicum (1290—1365) in libro de originibus rerum versus quosdam Tibulli attulisse (I, 7, 29—36) eosque ex codice quodam Tibulli sumtos esse aeque verisimile est atque, ut putat Muellerus, ex scholiis Iuvenalis. Illud apographon unde profecti sumus omnino non ante annum 1400 erutum esse veteres editores quum statuerent, illos versus alio ex libro sumtos esse coacti sunt conicere. Muellerus praeterea ex hoc exemplari aliud saeculo XI deductum esse opinatur, ex quo nata sunt excerpta quae dicuntur Frisingensia, quae exstant in codice Monacensi 6292. Haec excerpta tam parva esse valde dolendum est quia a quavis interpolatione immunia sunt.

Denique ex hoc multa alia apographa fluxerunt quae ab Italis corrupta sunt.

3) Tertium apographon caret libro quarto elegiarum, altero et tertio in unum contractis. Quod testantur titulus quidam in catalogo a Hauptio edito (Hermes III, 221) et excerpta Vincentii Bellovacensis. Nuper tamen O. Richterus demonstravit Vincentium non codice, sed aliis excerptis usum esse quae etiam nunc servata sunt quaeque excerpta Parisina vocantur. Talia primus Ed. Woelfflinus in codice Parisino 17903 (Nostradamensi 188) invenit. (Philologus XXVII p 152—157). Alterum codicem, Parisinum 7647 saec. XII—XIII adhibuit Gustavus Meyncke (Mus. Rhen. XXV 369—392). Ad cetera excerpta diiudicanda sufficit codex ille Nostradamensis, quia anthologiam illis pleniorem continet.

Ex his apographis saeculo XV ingens multitudo exemplarium facta est. Quorum ex numero Lachmannus elegit

Eboracensem (A) anno 1425 scriptum, Parisinum regium 7989 (B), praeterea tres libros interpolatos qui inter se consentiunt (C), Wittianum, Datanum, Askewianum. Post Lachmannum per multum tempus nihil fere mutatum est. Nuperrime demum nova artis criticae subsidia inventa sunt a Baehrensio. (Edit. Tib Lips. 1878.) Itaque in tribus codicibus, quos nominaturus sum, fundamenta posita sunt artis criticae. Qui sunt:

1) Codex Ambrosianus R 26 (A), saec. XIV in scriptura Gothica exaratus. Huius codicis possessor erat Colutius Salutatus qui anno 1374 Catulli et Propertii exemplaribus quaerendis studebat. Itaque certe circa hunc annum natus est.

2) Codex Vaticanus 3270 (V), praeter Tibullum Ovidii de remediis amoris libros continens saeculo scriptus XIV exeunte potius quam ineunte XV testibus G. Loewe et A. Mau.

Qui mirum in modum inter se consentiunt, ut certe ex eodem archetypo fluxerint. Atque ex his cum Lachmanniani tum ceteri plerique codices fluxerunt.

Sed praeter eos altera familia exstat codicum, quam cognoscimus e codice a Baehrensio invento, dico Guelferbytano codice (G), cuius scriptor Langobardicam scripturam imitatus est ut codex saeculi decimi vel undecimi esse videatur. Exaratus est saeculo decimo quinto, postea a manu recentiore emendatus. Hoc codice Puccius usus esse videtur, quum 1481 editionem Regiensem emendationibus augeret. Hic codex mirum in modum consentit cum excerptis quae iam supra commemoravimus Parisinis, ut Baehrensius uberius demonstrat in prolegomenis. Recte ille vir doctus ex illo consensu concludit G' et excerpta Parisina ab alia quam familiam AV origine orta esse. Attamen eorum parentes ex eodem archetypo nati sunt, quod ut supra diximus

aetate Caroli Magni scriptum videtur. Quomodo ex hoc fragmentum Cuiacianum et excerpta Frisingensia fluxerint et qualicumque cognatione inter se contineantur, statui omnino non potest. Ultra hoc archetypum Tibulli carminum historia continuari non potest.

Itaque quum codicum Tibulli conditiones in universum non sint bonae, saepius liberiore critice opus est. Attamen cavendum est ne modum transeamus. Sunt enim qui Scaligeri exemplum secuti in hoc scriptore omnia sibi permissa putent. Quem nimis indulgentem transponendis versibus omnes fere Batavi ut Broukhusius aliique secuti sunt, dum veterem versuum ordinem restituit Vulpius Italus. Deinde Heynius Vossius Wunderlichius de Tibullo bene meriti sunt. E quibus Vossius primus demonstravit tertium elegiarum librum ab alio compositum esse. Quae carmina nunc Lygdamo cuidam, de quo nihil accuratius scimus, tribuuntur. Carmina quoque libri quarti primum, septimum usque ad duodecimum Tibullo abiudicata atque excepto primo Sulpiciae adtributa sunt. Itaque etiam investigandum est num in elegiis Tibulli Lygdami Sulpiciaeque diversus sit usus troporum et figurarum.

Haud ita multo post Lachmannus 1829 primam editionem critico apparatu instruxit in iis subsidiis nixus quae supra commemoravimus. Recentiores plerumque ut Dissenus ab hac editione pendebant, donec Baehrensius nova subsidia, Guelferbytanum dico codicem, invenit iisque in editione Tibulli usus est.

Sed haec hactenus. Ad rem propositam transiens priori in parte de tropis, in posteriore de figuris agam.

I. De tropis.

Tropus a Quintiliano VIII, 6,1 ita definitur: Tropus est verbi vel sermonis a propria significatione in aliam cum virtute mutatio. Melius Charisius dicit: Tropus est dictio translata propria significatione ad non propriam similitudinem necessitudinis aut cultus gratia. Cornificius et tropos et figuras exornationes appellat (ad Herenn. IV, 13,18), cum Cicero tropos a figuris distinguat. (Brut. 17,6. Orator 24,81).

De numero genere specie troporum veteres grammatici valde inter se dissentiunt. Quintilianus uberius de quattuordecim disputavit, de metaphora, synecdoche, metonymia, antonomasia, onomatopoeia, catachresi, metalepsi, epitheto, allegoria, aenigmate, ironia, periphrasi, hyperbato, hyperbole. Eosdem fere Charisius praebet addita homoeosi. Trypho contra XXXVIII nominat, quem numerum posteriores auxerunt. Sed hi multa pro tropis habuerunt quae vel ad figuras pertinent vel omnino inter tropos figurasve non sunt numeranda. Ordinem sequemur quem Quintilianus instituit. Putamus autem hyperbaton quod ille pro tropo habuit melius inter figuras verborum numerari de quo postea dicemus.

Atque princeps tropus est

1. Translatio vel *μεταφορά*.

Quint. VIII, 6,4: Incipiamus igitur ab eo qui cum frequentissimus est tum longe pulcherrimus, translatione dico, quae *μεταφορὰ* Graece vocatur. Quae quidem cum ita est ab ipsa nobis concessa natura, ut indocti quoque ac non sentientes ea frequenter utantur: tum ita iucunda atque nitida ut in oratione quam libet clara, proprio tamen lumine

eluceat. Neque enim vulgaris esse neque humilis nec insuavis recte modo ascita potest. Copiam quoque sermonis auget permutando aut mutuando, quae non habet, quodque difficillimum est, praestat, ne ulli rei nomen deesse videatur. Transfertur ergo nomen aut verbum ex eo loco in quo proprium est in eum in quo aut proprium deest aut translatum proprio melius est. Id facimus aut quia necesse est, aut quia significantius est aut quia decentius. Quibus verbis Quintiliani quum addere aliquid vix possimus, ad ipsas translationes quas praebet Tibullus transimus.

A. Translationes verborum.

Hae translationes ad tot verba pertinent ut generibus eas illustrari vix possimus. Quam ob rem ordinem sequemur in literas digestum.

Abscondere 4,1,154: Densa tellus absconditur umbra i. e. obtegitur. — Accingere 4,1,179: Qui possit magnis se accingere rebus. Valgius poeta magnis rebus se accingit ut miles ense. Succingere 3,4,89: Scyllaque virgineam canibus succincta figuram i. e. circumdata. — Affigere 1,3,87: At circa gravibus pensis affixa puella i. e. labore detinetur. 1,6,61. — Advolare 2,2,17: Viden ut strepitantibus advolet alis .... non avis, sed Amor. Afflare 2,1,80: Cui placidus leniter afflat Amor. 2,4,57 idem de Venere dicitur. Volitare 1,5,51: Hanc volitent animae circum sua fata querentes. 2,5,39. — Agitare 3,4,59: Diversasque suas agitat mens impia curas. Agitare proprie dicitur de feris excitandis. — Aspirare 2,1,35: Huc ades aspiraque mihi i. e. adiuva me. 2,3,71. Suspirare 1,6,35. 4,5,11: Suspirat amores i. e. desiderat. — Augurari 2,2,11: Auguror i. e. opinor, uxoris fidos optabis amores. — Bibere 2,1,43:

Tunc bibit inriguas fertilis hortus aquas. Hortus hoc loco animatur. — Cadere 2,2,17: Vota cadunt i. e. dantur quae optantur. Prop. 1,17,4 eadem verba contrarium significant. 3,3,8. 4,1,190. Decidere 3,1,20: An toto pectere deciderim. Homer ἐκ θυμοῦ πεσέειν. Labi 1,6,53: Attigeris, labentur opes i. e. consumuntur. 1,8,48 de tempore. — Calere 4,5,10: Cum de me cogitat, ille calet sc. amore. 1,10,53. — Canere 2,5,16: Abdita quae senis fata canit pedibus. Canere idem est ac vaticinari. 2,5,18. Praecinere 1,5,12: Carmine cum magico praecinuisset anus. 2,5,74. — Verbi celebrandi translatio usitata est. 1,3,33. 1,6,17. 2,1,29. 2,5,115. 3,4,57. 3,5,29. Concelebrare 1,5,70. — Cernere 4,1,103: Duplicem seiunctim cernere Martem i.e. certare. — Certare 4,1,120: Quis Amythaonius nequeat certare Melampus i.e. aemulari. — Cessare 2,1,6: Cesset opus i.e. non urgetur. — Circumterere 1,2,95: Iuvenis turba circumterit arta i.e. circumstat. Deterere 1,9,16: Deteret invalidos et via longa pedes i. e. pedum vires debilitat. — Conicere 1,8,54: Miser absenti .... querelas conicit i. e. eum querelis obtudit. — Conserere 1,1,74: Rixas conseruisse iuvat. Deserere 1,5,60: Sagae praecepta rapacis desere i.e. noli iis obsequi. — Contundere 3,6,14: Ille ferocem (animum) contudit i.e subegit vel domuit. — Depellere 1,5,37: Curas depellere vino i.e. amovere. — Depluere 2,5,72: Multus ut in terras deplueretque lapis i.e. decideret. — Discurrere 3,1,3: Munera discurrunt. Munera hoc loco animantur. — Domare 1, 5, 6: Horrida verba doma i.e. molli. — Ducere soporem 1,2,80 idem est ac dormire. — Errare 4,1,106: Per dubias errant mea carmina laudes. Carmina conferuntur erranti hospiti. — Excutere 2,6,12: Excutiunt clausae fortia verba fores i.e. efficiunt ut, cui aditus negatus sit, increpet. — Explere 1,3,53: Quod si fatales iam nunc explevimus annos. 1,4,69. Implere 3,3,1:

Caelum votis implere i.e. vota accumulare. — Exstinguere pro moriendo saepe usurpatur. cf. 3,1,28. — Exuere 1,4,35: Serpens novus exuit annos, tanquam si anni serpentis pellis essent. — Ferre 3,4,73: Si ferre recusas immitem dominam i.e. perpeti. Afferre 1,7,41: Requiem mortalibus affert. — Fingere: 2,6,51: Mens perdita fingit i.e. monet, demonstrat. 3,4,68. 3,6,34. — Florere 1,8,47: Floret tibi temporis aetas. — Fluere 2,3,51: Ut mea luxuria Nemesis fluat i.e. molliter vivat. 3,4,27. Defluere 3,4,81: Defluxit corpore somnus. — Fovere 2,6,20: Sed credula vitam Spes fovet i.e. sustentat. — Non frangere 1,8,67 usurpatur pro »misericordiam non recipere«. — Fundere 1,7,3: Aquitanas posset qui fundere gentes i.e. propellere. — Horrere capillos 2,3,23 i.e. arrectos stare. — Inflectere 1,7,37: Voces inflectere cantu i.e. moderari. — Ingerere 2,5,101: Ingeret hic potus iuvenis maledicta puellae i.e. convicium ei faciet. — Intexere 4,1,5: Chartis intexere quisquam facta queat i.e. describere. Praetexere 3,1,11: Summaque praetexat tenuis fastigia chartae. Subtexere 4,1,211: Inceptis de te subtexam carmina chartis. — Ire 3,3,10: Lethaea cogerer ire rate i. e. morerer. 4, 1, 175. Adire 1,5,39: Jam cum gaudia adirem i.e. gaudiis fruerer. — Jungere amores 1,1,69. — Laedere 3,4,16: Nec laesit magnos impia lingua deos i.e. diis maledicere. 3,6,26. 4,4,15. — Loqui 3,4,41: Digiti locuti fuerant. Digitis linguae munus tribuitur. — Ludere custodes 1,6,9 i.e. ludibrio habere. 1,8,71. Eludere 2,1,19: Neu seges eludat messem fallacibus herbis. — Luere 1,2,80: Poenas impia lingua luit. — Madere 2,1,29: Non festa luce madere i.e. ebrium esse. 2,2,8. 3,6,5. — Mandare 4,7,7: Signatis mandare tabellis i.e. inscribere. — Meditari 3,4,71: Cantus meditabar avena i.e. discebam. — Ministrare 1,10,57: Amor rixae mala verba ministrat. 2,2,21. 4,6,12. — Mitescere

4,1,47: Tuis poterit mitescere verbis sc. ira. — Modulari carmen 2,1,53 i.e. canere. 3,4,59: Hanc (sc. lyram) primum veniens plectro modulatus eburno. Hoc loco modulari non est voce canere, sed canere lyra. Quamobrem nulla est causa cur cum Heynio hanc in hac mutemus. — Movere 2,6,54: Moverit e votis pars quotacumque deos. — Nasci 2,2,16: Gemmarum quidquid felicibus Indis nascitur i. e. obtingit iis. Necare 4,1,168; Vires necat aer. — Natare 4,1,44: Instabilis natat alterno depressior orbe sc. libra. — Nere 3,3,36: Futura neunt i.e destinant. — Placare 3,4,10: Omina noctis farre pio placant. 4,1,14. — Plangere docta bovem 1,7,28 i.e. lugere. — Polluere 1,9,17: Auro ne pollue formam i.e. noli eam dedecorare. — Ponere metum 4,4,15 i.e. se metu liberare. Componere 1,2,91: Et sibi blanditias tremula componere voce i.e. dicere. cf. 3,6,35. 4,1,100. -- Praescribere 4,1,178: Praescribat carmina Phoebus i.e. dictet. — Radere 4,1,142. Broukhusius ex Heinsii emendatione legebat: Radit Arecteos haud una per ostia campos. Quae translatio quum rara esset, Scaliger e fragmento Cuiaciano reposuit: Ardet Arecteis aut unda per hospita campis. Neque mihi haec translatio usitatior videtur. Quae difficultas facile tollitur mutata voce »ardet« in »aret«. Itaque mihi cum L. Muellero legendum videtur: Aret Arecteis haut una per ostia campis, ut versus 142 arcte cohaereat cum antecedenti. — Relegare 4,6,5: Causas tibi, diva, relegat i.e. culpam tibi adtribuit. — Repetere 3,6,61: Sollicitus repetam tota suspiria nocte i.e. eorum reminiscor. — Requiescere 1,2,4: Requiescit amor i.e. non urit amicum. 2,1,5: Requiescat humus. — Respuere 4,1,7: Nec munera parva respueris i.e. repudiaveris. — Salire 3,4,10: Saliente sale. Sal ad sacrificandum adhibitum si in ignem iactum exsiliebat, omen erat faustum. — Sanare 2,3,13: Sanare curas salubribus herbis,

— Secare 1,9,22: Verbere terga seca i.e. vulnera. — Sedere 4,1,42: Nec hac plus parte sedet nec surgit ab illa sc. libra. — Serpere 1,7,94: Per vada serpis i.e. laberis vel fluis. — Sollicitare 3,4,53: Pro qua sollicitas coelestia numina votis. — Solvere 1,2,60: Amores cantibus aut herbis solvere i.e. finem iis imponere. 4,5,16. Exsolvere 4,7,5: Exsolvit promissa Venus. Persolvere 1,3,29: Ut mea votivas persolvens Delia voces. 1,9,13. — Subrepere 1,1,71: Subrepet aetas iners. — Temptare 1,3,73: Temptare Iunonem. — Tondere 4,1,172: Tondeturque seges i.e. metitur. — Urgere 2,1,79: An miseri, quos hic graviter deus urget i.e. vexat. — Urere de amore saepius usurpatur. 1,8,7. 2,6,5. 4,2,11. 4,5,5. 4,6,17. 4,13,19. Exurere 4,2,5: Volt exurere divos sc. Amor. — Vendere 1,9,77: Blanditiasne meas aliis tu vendere es ausus? — Vincire 4,1,36: Vincto pede quique soluto i. e. carmine et oratione pedestri.

B. Translationes substantivorum.

Substantivorum translationes quanquam non tam frequentes sunt quam verborum, tamen non parvus est numerus exemplorum. 1,10,18: Sic veteris sedes incoluistis avi i.e. proavi. 2,1,28: Fumosos veteris proferte Falernos consulis i.e. anni. 4,1,11: Testantur sidera caelo Erigoneque Canisque. 4,1,30: Quid quaque index sub imagine dicat i.e. inscriptio. 2,1,37: His vita magistris desuevit querna pellere glande famem.

Saepius eae voces, quae partes corporis significant, hoc modo adhibentur. 1,7,24: Aut quibus in terris occuluisse caput i. e. ortum. 4,1,133 de Jovis capite dicitur. 1,7,34: Hic viridem dura caedere falce comam i.e. gramina; cf. 2,1,48. 3,1,10: Pumex et canas tondeat ante comas. 1,6,80;

Tractaque de niveo vellere dente putat i.e. dente pectinis. 1,9,68: Aut tenues denso pectere dente comas. 1,2,18: Seu reserat fixo dente puella fores i.e. clavi adulterina. 4,1,100: Tum tibi non desit faciem componere pugnae. 3,1,13: Atque inter geminas pingantur cornua frontes, ubi cornua scapi fines, frontes marginem libri significant. 4,1,102. 4,1,54: Nam Ciconumque manus adversis reppulit armis i.e. multitudinem vel copiam. 3,5,16: Nec venit tardo curva senecta pede.

Ex animalium numero invenimus canem pro sidere usurpatum. 1,2,27: Sed Canis aestivos ortus vitare sub umbra. 1,4,42. 3,5,2 cf. 4,1,11. Cervus 4,1,84: Qualiter adversos hosti defigere cervos i.e. stirpes furcillatas quibus hostes propellunt. Concha 3,3,34: Et faveas concha, Cypria, vecta tua i. e. testa conchae.

Vox »domus« 3,2,22 pro urna usurpata est. 1,8,70: Nec prodest sanctis tura dedisse focis i. e. aris. 2,4,53: Quin etiam sedes (domicilium) iubeat si vendere avitas. 1,4,1: Sic umbrosa tibi contingant tecta i.e. silvae.

Ad arva similiaque haec spectant. 3,4,91: Barbara nec Scythiae tellus i.e. regio vel fines. 1,8,39: Non lapis hanc gemmaeque iuvant. Hoc loco lapis est gemma non pellucida. 2,3,43 lapis idem est ac terminus. 1,10,59: Lapis est ferrumque i. e. inhumanus est.

Saepius r a t i s metaphorice adhibetur. 1,3,40: Presserat externa navita merce ratem. 1,4,46. 1,7,20. 1,9,10. 2,3,40. 3,3,10. 3,5,24. Rostra 2,3,40: Bellica cum dubiis rostra dedit ratibus. Rostrum proprie de avibus dicitur. Ros 3,4,28: Stillabat Syrio myrtea rore coma i.e. unguento.

Ignis non adhibetur nisi 4,5,6: Si tibi de nobis mutuus ignis adest i. e. cupiditas. Lumina 1,2,2: Occupet ut fessi lumina (oculos) victa sopor. 1,2,33. 36. 1,8,68. 4,1,57.

Ad bellum pacemque pertinent: Acies 2,3,37: Praeda

feras acies cinxit discordibus armis (milites). 4,1,99. Certamen 3,6,11: Aut si quis vini certamen mite recusat. 4,1, 88: Laudis certamine. Praeconium 4,1,177: Non ego sum satis ad tantae praeconia laudis i. e. non satis laudes tantas carmine celebrare possum. Pax 2,5,105: Pace tua pereant arcus i. e. si per te licitum erit.

Varia addo haec: 3,4,55: Et cum te fusco somnus velavit amictu i. e. velo. 4,12,6: Ardorem (sc. amoris) cupiens dissimulare meum. 2,1,88: Currumque secuntur matris lascivo sidera fulva choro. Chorus est versatio siderum. 1,6,4: Insidias homini composuisse deum. 2,3,46: Neglegat hibernas piscis adesse minas i. e. ventos vel tempestates. 1,7,38: Ad certos nescia membra modos (»Tact«). 3,4,42: Edidit haec dulci tristia verba modo (»Melodie«). 4,1,172 partus de fructibus usurpatur. 3,1,3: Nunc certa discurrunt undique pompa i.e. ordine. 4,10,4: Pressumque quasillo scortum quam Servi filia Sulpicia. 1,6,13: Tunc sucos herbasque dedi i.e. medicamenta. 4,2,16. 3,3,33: Adsis et timidis faveas, Saturnia, votis (precibus). 3,4,83. 3,6,27. — 1,9,46: Poteram ad laqueos cautior esse tuos.

C. Translationes adiectivorum.

Adiectiva ut a plerisque poëtis ita a Tibullo saepissime translata sunt. Exempla sunt haec:

Crudelis 3,4,95: Haec deus in melius crudelia somnia vertat. Ferus 2,3,37: Praeda feras acies cinxit discordibus armis. 2,5,103. 2,6,5. 3,4,74. Saevus 1,6,37: Non saeva recuso verbera. 1,1,18. 1,2,5. 1,3,48. 1,5,13. 1,8,62. 1,10,65. 2,4,6. 3,4,65. 4,1,71. 4,1,144. Demens 1,10,56: Flet sibi dementes tam valuisse manus. Insanus 2,4,9: Stare vel insanis cautes obnoxia ventis. 2,6,18. Rapidus 1,2,40: Is Venerem

e rapido[1]) sentiet esse mari. 4,1,126. 193. — Asper 1, 9,20: Asperaquest illi difficilisque Venus. 4,1,128. 4,4,14. Durus 1,1,56: Et sedeo duras ianitor ante fores. 1,6,69. 1,10,49. 2,3,61. 2,6,28. 3,2,3. 3,4,76. 92. Immitis 1,1,45: Quam iuvat immites ventos audire cubantem. 1,3,48. 3,4,74. — Mitis 3,4,93: Et longe ante alias omnes mitissima mater. 3,6,11. Mollis 3,6,16: Vicit et indomitis mollia corda dedit. 3,4,76. Lenis 1,8,2: Quidve ferant miti lenia verba sono. — Blandus 3,3,2: Multaque cum blanda tura dedisse prece. 3,4,75. 3,6,46. Carus 3,6,12: Fallat eum tecto cara puella dolo. Dulcis 1,6,63: Vive diu mihi, dulcis anus. 1,7,47. 1,10,11. 2,6,47. 3,6,9. 4,5,7. Amarus 2,4,11: Nunc et amara dies et noctis amarior umbrast. Acerbus 1,6,84: Spectat et infidis quam sit acerba monet. 2,6,41. 4,14,4. — Felix 3,4,40: Felices cantus ore sonante dedit. Infelix 1,4,60: Quisquis es, infelix, urgeat ossa lapis. — Laetus 2,2,3: Ipsa Venus laetos iam nunc migravit in agros. 2,3,47. 4,1,134. Iocosus 3,6,20: Qui se quique una vina iocosa colunt. Sollicitus 3, 4, 20: Somnus sollicitas deficit ante domos. Tristis 1,1,50: Qui maris et tristes ferre potest pluvias. 1,2,49. 1,5,9. 50. 1,7,43. 1,10,11. 49. 2,3,33. 65. 2,4,3. 12. 3,6,38. 4,8,2. 4,9,1. 4,11,3. — Acer 1,6,45: Nec acrem flammam, non amens verbera torta timet. 2,6,15. 4,2,6. — Piger 1,10,40: Quem prole parata occupat in parva pigra senecta casa. Fessus 4,4,10: Quicumque et cantus corpora fessa levant. 4,11,2. — Tardus 1,8,16: Nec nitidum tarda compserit arte caput. 2,2,19. Lentus 1,10,58: Inter et iratum lentus utrumque sedet. 3,6,57.

---

[1]) In hoc versu codices »rapido« praebent. »Rabido« est coniectura Italorum quibus hoc epitheton mari accommodatius esse videbatur. Solemne autem epitheton maris et fluviorum apud Tibullum »rapidus« est neque video cur mutemus praesertim quum paucis versibus post repetatur.

4,1,90. 4,11,6. — Creber 1,7,17: Ut volitet crebras intacta per urbes. Rarus 3,4,47: Artis opus rarae. — Difficilis cf. Asper. 1,9,20. — Levis 1,1,73: Nunc levis est tractanda Venus. 1,6,56. 1,9,40. Tenuis 3,1,11: Summaque praetexat tenuis fastigia chartae. 3,2,9. Humilis 4,1,4: Humilis tantis sim conditor actis. — Purus 1,5,11: Ipseque te circum lustravi sulfure puro. 1,3,26. 1,10,24. 27. 2,2,7. Ater 1,3,4: Abstineas avidas, Mors precor atra, manus. 1,10,33. Candidus 3,6,1: Candide Liber, ades. 3,6,30. 4,4,17. Caerulus 1,5,46: Vectast frenato caerula pisce Thetis. Luteus 3,1,9: Lutea sed niveum involvat membrana libellum. Myrteus 3,4,28: Stillabat Syrio myrtea rore coma. — Suffusus 2,1,55: Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti. — Aureus 1,6,58: Me movet atque iras aurea vincit anus. 2,1,45. Ferreus 1,10,2: Quam ferus et vere ferreus ille fuit. 2,3,2. 35. 3,2,2. — Firmus 3,2,5: Non ego firmus in hoc. — Securus 3,4,54: Quae tibi securos non sinit ire dies. — Fortis 2,6,12: Excutiunt clausae fortia verba fores. Audax 4,1,138: Gallia nec latis audax Hispania terris. — Irritus 2,3,22: Venit et a templis irrita turba domum. Fallax 3,4,7: Somnia fallaci ludunt temeraria nocte. Mendax 3,4,12: Mendaci somno credere sive volent. Furtivus 1,5,75: Nescioquid furtivus amor parat. 1,8,57. 1,9,55. — Verus 3,4,50: Quodque deus vero Cynthius ore feram. — Sonticus 1,8,51: Non illi sontica causast. — Celeber 2,1,33: Gentis Aquitanae celeber Messalla triumphis. 3,2,28. 4,4,21. — Doctus 2,1,70: Quam doctas nunc habet ille manus. 2,3,20. Nescius 1,7,38: Movit et ad certos nescia membra modos. Stultus 1,4,34: Maerentem stultos praeteriisse dies. Ineptus 4,10,2: Ne male inepta cadam. — Mutus 2,6,34: Et mea cum muto fata querar cinere. 4,1,129. Tacitus 1,6,6: Nescioquem tacita callida nocte fovet. 1,6,12.

1,7,13. 1,8,18. 1,9,4. 1,10,34. 2,1,89. 4,6,16. 4,13,8. Loquax 1,2,21: Illa viro coram nutus conferre loquaces. 2,6,43. Garrulus 2,5,30: Garrula silvestri fistula sacra deo. 3,4,38. — Lascivus 2,1,88: Matris lascivo sidera fulva choro. Laxus 1,6,18: Neve cubet laxo pectus aperta sinu. — Cultus 3,1,17: Ite domum cultumque illi donate libellum. Incultus 4,1,59: Incultos adiit Lastrygonas Antiphatenque. Indomitus 2,3,45: Claudit et indomitum moles mare. Rusticus 2,3,4: Verbaque aratoris rustica discit Amor. — Pius 4,4,11: Estne tibi, Cerinthe, tuae pia cura puellae? Impius 1,2,80: Poenas impia lingua luit. 1,3,52. 3,6,42. 4,1,144. Sacrilegus 2,4,26: Sacrilegas sentiat illa manus. — Aeternus 4,1,34: Aeterno sed erunt tibi magna volumina versu. 4,1,180. — Sollemnis 2,5,89: Ille levis stipulae sollemnes potus acervos accendet. — Longus 1,8,25: Sed longa dedisse oscula. 4,1,11. — Geminus 4,2,6: Accendit geminas lampadas acer Amor. Natus 3,5,20: Et modo nata mala vellere poma manu. — Cimmerius 3,5,24: Lethaeamque ratem Cimmeriosque lacus. — Phrygius 2,1,86: Obstrepit et Phrygio tibia curva sono. — Odoratus 1,5,36: Iactat odoratos vota per Armenios. — Nitidus 2,1,2: Tunc nitidus plenis confisus rusticus agris. 2,5,7. 3,4,36. — Informis 4,4,6: Neu notet informis candida membra color. — Caecus 2,1,78: Explorat caecas cui manus ante vias. — Hospitus 2,5,42: Iam vocat errantes hospita terra Lares. — Fervidus 4,12,1: Ne tibi sim mea lux aeque iam fervida cura. — Adversus 1,10,30: Sternat et adversos Marte favente duces. 3,5,14. 4,1,54. Diversus 4,1,45: Nam seu diversi fremat inconstantia vulgi. — Curtus 2,1,58: Dux pecoris curtas auxerat hircus opes. — Fusus 2,5,66: Iactavit fusas et caput ante comas.

Personificatio vel προσωποποιΐα.

Quintilianus prosopopoeiam inter figuras sententiarum numerat. Quem Volkmannus quanquam secutus est, tamen dubitat num figura sententiae sit. (Volkmann Rhetorik der Griechen und Römer p. 416.) Itaque quum simillima sit translationi quumque nonnulli veteres rhetores eam pro tropo habuerint, liceat nobis hoc loco eam addere. Poëtae omnes fere frequentissime prosopopoeia usi sunt et Tibullus quoque multa exempla offert. Ita saepius aëri, sideribus diei noctique motus animi tribuuntur. Aer 4,1,168: Alterius vires necat aër. Sol 2,5,60: Solis anhelantes abluit amnis equos. 2,5,75. 4,1,62. 76. 123. Phoebus 3,4,21: Phoebus ab Oeta prospicit. Luna 1,8,21: Cantus Lunam e curru deducere temptat. 2,4,18. 3,4,29. Lucifer 1,9,62: Dum rota Luciferi provocet diem. Aurora 1,3,94: Aurora nitentem Luciferum roseis candida portet equis. Sirius 1, 7, 21: Arentes quum findit Sirius agros. Nox 1,5,16: Nocte silente. 2,1,87. 3,4,17. Dies 1,4,28: Quam cito non segnis stat remeatque dies. 4,5,16. Natalis: 4,5,19.

1,7,28 Nilum invenimus animatum. Eodem carmine nonnumquam fluviis marique adtribuuntur motus animi. 1,7,4: Quem tremeret forti milite victus Atur. Ita emendavit Scaliger. In libris legebatur Atax. Atur, vulgo Aturus, fluvius Aquitaniae, Atax fluvius Narbonensis provinciae est. Itaque vix momenti est utrum Atur an Atax legatur quia Messalla et Aquitaniam vicit et provinciae Narbonensis res constituisse videtur, quod testantur Arar Rhodanusque versu 11 nominati. 1,7,11: Testis Arar Rhodanusque celer magnusque Garonna Carnuti et flavi caerula lympha Liger. 3,4,85 aequora genuisse dicuntur. 4,1,147: Oceanus ponto continet orbem.

Transeo ad personificationes terrae, urbium similium-

que. Tellus postulat imbres 1,7,25 et in proximo versu herba supplicat Jovi. 3,4,91. Terra 2,5,42: Vocat errantes hospita terra Lares. 2,1,43: Hortus bibit. Litora 1,7,9: Oceani litora Sanctonici testantur Messallae honorem. 3,3,14. Taenare sive tuis sive, Carysthe, tuis.

Montes et arbores rarius a Tibullo animantur. 1,7,16: Taurus alit. 1,7,9: Pyrene testatur honorem Messallae. 1, 3,37: Pinus contempserat undas, quo loco personificatio cum synecdoche coniuncta est. 4,1,171: Didicit vitis conscendere ramos.

Neque saepius personificationes invenimus in nominibus ventorum. 2, 4, 40: Eripiant partas ventus et ignis opes 3,6,27. 4,1,124. 1,1,49 Auster et 3,4,96 Notus animantur.

Ad domum eiusque partes pertinet 3,4,26: Heroum nec tulit ulla domus. 1,2,79: Janua difficilis ... ianua, iam pateas. 2,4,31. 1,5,22: Area dum messe sole calente teret i. e. operae messem in area terent.

Praeterea varia addo haec: Capilli 3,5,15: Et nondum cani nigros laesere capillos. Catasta 2,3,60: Quem saepe coëgit barbara gypsatos ferre catasta pedes. Exta 3,4,6: Vera monent Tuscis exta probata viris. Seges 2,1,19: Neu seges eludat messem fallacibus herbis. Signa tubaeque 1,1,75: Vos signa tubaeque, ite procul cupidis volnera ferte viris. Vina 2,1,29: Vina diem celebrent.

Omnes hae res inanimatae, de quibus exempla protulimus, in rerum natura erant. Transimus nunc ad eas res inanimatas quae sub sensus non cadunt. Personificationes Amoris, Decoris, Cupidinis, Fortunae, Fortis, Genii, Pacis, Poenae, Rumoris, Spei, Victoriae quum notissimae sint, satis habebimus locos afferre. Amor 1,3,21. 1,4,40. 1,6,2. 1,10,57. 2,1,80. 2,2,18, 2,3,4. 71. 2,4,4. 52. 2,5,106. 2,6,1. 15. 3,4,65. 3,6,4. 17. 4,2,6. 4,6,12. Amor et Decor 4,2,8. Cupido

2,1,67. 2,3,33. 2,5,107. Fortuna 3,3,22. Fors 1,5,70. Genius 2,2,5. 4,5,9. Pax 1,10,45. 67. Poena 1,9,4. Rumor 4,14,1. 4. Spes 1,1,9. 2,6,20 sqq. 4,1,25. Victoria 2,5,45. Praeterea commemoratione digni videntur hi loci: 1,8,9: Cantus vicinis fruges traducit ab agris. — 3,2,61: Frangit fortia corda dolor. 4,1,189. — 3,3,35: Aut si fata negant reditum. 3,5,32. 4,1,203. — 3,4,77: Quod si vera canunt sacris oracula templis. — 3,6,7: Ite procul, durum curae genus, ite labores. 3,6,37. — 2,4,2: Iam mihi, libertas illa paterna, vale. — 2,3,37. 39: Praeda cinxit ... praeda iussit. — Aetas 3,4,26: Non illo quicquam formosius ulla priorum aetas tulit. 4,1,11. 111. Senecta 3,5,16: Nec venit tardo curva senecta pede. Mors 1,1,70: Iam veniet tenebris Mors adoperta caput. 1,3,4. Orcus 3,3,38: Me vocet ... luridus Orcus. Somnus 2,1,90: Postque venit tacitus furvis circumdatus alis Somnus et incerto Somnia nigra pede. 1,9,27. 3,4,12. 20. 55. Somnia 1,5,13. 3,4,7.

2. Synecdoche.

Quintilian. VIII, 6,19. 20: Synecdoche variare sermonem potest ut ex uno plures intellegamus, parte totum, specie genus, praecedentibus sequentia vel omnia haec contra: liberior poëtis quam oratoribus. Nam prosa ut mucronem pro gladio et tectum pro domo recipiet, ita non puppim pro navi nec abietem pro tabellis; et rursus ut pro gladio ferrum, non pro equo quadrupedem. Maxime autem in orando valebit numerorum illa libertas. Nam et Livius saepe sic dicit: Romanus proelio victor, cum Romanos vicisse significat; et contra Cicero ad Brutum, Populo, inquit, imposuimus et oratores visi sumus, cum de se tantum loqueretur. Quod genus non orationes modo ornat, sed

etiam cotidiani sermonis usus recipit. Trypho (Walz rhet. gr. p. 739) synecdochen esse addit ubi materia ponitur pro re quae inde effecta est. Rhetores Graeci omnino tredecim species commemorant cf. Volkmann p. 361.

A. Pars pro toto

posita est 1,2,86: Et miserum sancto tundere poste caput, eodemque modo saepius ubi de corporis partibus dicit poëta. cf. 1,8,72. Oculi 2,5,49. 4,13,4. Lingua 3,4,16. Thesea lingua 3,6,39. 46. Colla 1,4,16. 4,1,117. 170. Pedes 1,7,36. 2,6,14. Fibra 1,8,3. 2,1,26. Corda 3,2,6. Praeterea hi loci afferendi sunt: 1,4,45: Vel si caeruleas puppi volet ire per undas. 2,5,45. 4,1,69. Undae 1,4,45. 3,5,21. Lacus inferni 2,6,40. Tectum 3,3,3. 4,1,13. Rotae 1,9,62. 3,4,18. Torus 3,6,60. Pennae 4,1,209. Litera 3, 2, 27. Versus 3,1,8. 4,1,34.

B. Mutatio numeri.

a. Numerus singularis pro plurali

non raro apud nomina populorum invenitur. Arabs 4,2,18: Cultor odoratae dives Arabs segetis. Britannus 4,1,148. 1,7,12: Carnuti et flavi caerula lympha Liger. Indus 4,2,20. Padaeus 4,1,145. Pannonius 4,1,109. Addenda sunt 2,3,42: Ut multo innumeram iugere pascat ovem. 2,5,72: Multus lapis. 3,2,27: Littera. 4,1,108: Miles.

b. Numerus pluralis pro singulari.

Corpora 1,9,73. 2,3,76. Colla 1,4,16. 4,1,117. 170. Corda 3,2,6. Pectora 1,7,40. Sinus 1,8,36. 4,3,24. Terga

1,9,22. 3,4,87. Voces 2,6,48. — Amores 1,3,81. 1,6,35. 1,9,1. 2,2,11. 2,4,47. 4,5,11. Causae 2,4,29. Casus 1,9,82. Cursus 4,1,55. Fastus 1,8,75. Fletus rixaeque 2,4,37. Irae 1,6,58. Laudes 1,9,47. 4,1,28. Poenae 1,9,13. Signa 2,5,71. 2,6,6. Silentia 4,1,129. Somnia 3,4,95. Taedia 1,4,16. 3,2,8. Tempora 3,6,31. — Foedera 1,9,2. Lucra 1,9,7. Munera 3,1,24. Palatia 2,5,25. Juga 1,4,16. — Imbres 1,7,25. Lymphae 3,5,3. Ignes 3,5,11. Lumina 1,9,42. Soles ... nives 1,4,2.

Multa sunt exempla pluralis qui dicitur maiestatis. Nos 4,5,17. Nobis 3,4,4. 4,1,7. 4,10,5. 4,13,1. Noster 4,1,181. 201. Nostri 3,2,25. 3,5,31. Nostrum 3,5,17. 4,1,38. 4,7,4. Nostro 1,9,43. 1,10,14. 3,2,5. 3,4,78. 4,14,3. Nostra 3,3,8. Nostrae 3,6,59. 4,1,191.

C. Materia ponitur pro ea re quae inde effecta est.

Pinus pro navi 1,3,37: Nondum caeruleas pinus contempserat undas. Aera 1,8,22. Aes, ferrum 4,1,173. Linter 2,5,34. Lubrica terra 2,3,48. Vellera 4,2,16. Filum 1,5,15. Arundo 2,6,23. Avena 3,4,71. Fistula 2,5,30. Tibia 1,7,47. 2,1,86. Chordae 3,4,70. Tabellae 4,7,7.

3. Metonymia (Hypallage).

Synecdochae metonymia similis est. Quint. VIII, 6,23: *Μετωνυμία* est nominis pro nomine positio. Cuius vis est pro eo quod dicitur causam propter quam dicitur ponere; sed ut ait Cicero [1]), *ὑπαλλαγὴν* rhetores dicunt. In sequentibus Quintilianus multas commemorat species, e quibus quat-

[1]) Cic. Orat. 27,93: Hanc *ὑπαλλαγὴν* rhetores, quia quasi summutantur verba pro verbis, *μετωνυμίαν* grammatici vocant, quod nomina transferuntur.

tuor graviora affero. Primum causa efficiens ponitur pro re effecta, deinde contra res effecta pro causa efficienti, tum abstractum pro concreto, denique locus pro eo quod in eo est.

A. Causa efficiens pro re effecta ponitur.

Quintilianus poëtis maiorem licentiam huius usus concedit quam oratoribus, etiamsi in oratione pedestri nonnullae metonymiae usitatissimae sunt ut Vulcanus pro igne, Venus pro coitu. In carminibus Tibulli multa exempla inveniri ubi Venerem pro amore adhibuit, naturae convenit. 1,1,73: Nunc levis est tractanda Venus. 1,2,34. 1,4,59. 79. 1,5,40. 1,6,14. 1,8,28. 57. 1,9,20. 76. 1,10,53. 66. 2,1,12. 2,3,29. 35. 50. 72. 2,6,9. 4,3,18. 19. 4,13,2. 14. Bacchus pro vino 1,2,3. 2,5,87. 3,6,5. 57. 4,1,57. Falernus 2,1,27. Lyaeus 3,2,19. Lar pro foco 1,7,58. Canis aestivus pro aestu 1,4,6. Lucifer pro luce 1,3,94. Vulcanus pro igne 1,9,49. Nais pro aqua 3,6,57. Nereus pro mari 4,1,58. Mars pro bello 1,10,30. 4,1,98. 103. 137. 149. Martia classica 1,1,4. Camenae pro carminibus 4,1,24. 191. 4,7,3. Aves 1,7,13 pro iis ponuntur quae vaticinantur. Concha 2,4,30. Fel 2,4,12. Lingua 4,13,20. Lux 3,3,9. 25. Mola pro farina 1,5,14. Murex pro colore purpureo 2,4,28. 3,3,18. Nardus 3,6,63. Nodus i. e. cestus 1,8,5. Ovis pro veste ex eius lana facta 2,4,28. Pes 2,1,52. 2,5,16.112. 4,1,36. Ritus 1,10,50. Sitis arens 1,4,42. Testudo pro eius putamine 3,4,37. Tremores 3,4,13. Audire tubam i. e. sonum tubae 1,10,12. Arma nossem i.e. artem armorum 1,10,12.

B. Res effecta pro causa efficienti ponitur.

3,1.28: Huius spem nominis illi auferet exstincto pallida Ditis aqua. Color 4,4,6. 4,11,2. Laus 4,1,88. Odores

2,2,3. Sonus pro voce 3,1,22. Umbra 3,1,16. 3,2,9. 4,1,154. Verber 1,6,46. 1,9,22. Vestigia 4,1,13. 4,2,7.

C. Abstractum pro concreto.

Aetas pro hominibus cuiusdam aetatis 4,1,11: Neget ne longior aetas. Meo amori 4,3,21. Amplexus 1,8,32. Confinia mortis 4,1,70. Coniugium pro coniuge 3,4,74. Corda 3,2,6. Cura 1,9,34. Custodia 1,8,55. 2,4,33. Dementia nostra 1,2,11. Fabula 2,3,31. Fetus 2,5,91. Forma 1,9,17. Genus 4,1,62. Gloria pecoris 4,1,208. Inconstantia vulgi 4,1,45. Labor noster 4,1,181. Lux 4,12,1. 4,3,15. Numina 3,4,53. 3,5,29. Progenies 1,10,52. Pubes barbara 1,7,27. Pubes Romana 1,7,5. Pubes rustica 1,1,93. Sanguis tuus 1,6,66. Senecta 1,8,42. 3,3,8. Toga 4,10,3. Turba 1,10,38. 2,1,16. 85. 2,2,22. 2,3,22. 2,5,119. 4,4,18,

D. Locus ponitur pro eo quod in eo est.

Hoc modo saepius nomina terrarum usurpantur. Assyria 3,2,24. Gallia . . . Hispania . . . tellus 4,1,138. India 2,3,55. Panchaia 3,2,23. Pylos et Ithace genuisse dicuntur 4,1,48. Troia 2,5,61. Tyros 1,7,20. 4,2,16. Contra 4,1,146 Getae Magynique pro finibus eorum dicti sunt. — Praeterea hoc modo adhibentur: Cadus 2,1,28. Charta 3,1,11. 4,1,200. Funda 4,1,97. Mensa 3,6,31. Pocula 1,6,28. 1,9,60. 4,1,61. Sors 2,5,19. Puniceus 2,3,58. Tyria palla 4,2,11. Tyrius 4,1,121. Victa oppida ferre 2,5,116.

Addendus est versus 82 carminis 9 libri primi, ubi constanter palma scribitur pro parma i.e. clipeo. Propter hunc unum locum metonymiam vocis »palma« ut statuamus fieri vix potest faciliusque palma in »parma« mutanda est.

4. Antonomasia.

Antonomasia a nonnullis in synecdoches numero habita est. (Trypho p. 204 Walz). Quintilianus inter tropos eam numerans dicit VIII, 6,29: Antonomasia quae aliquid pro nomine ponit, poëtis utroque modo frequentissima et per epitheton quod detracto eo, cui apponitur, valet pro nomine, Tydides, Pelides, et ex his quae in quoque sunt praecipua: Divum pater atque hominum rex, et ex factis quibus persona signatur: Thalamo quae fixa reliquit impius.

Hoc modo Apollo a Tibullo Delius vocatur 3,4,79: Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse. 3,6,8. Deus Cynthius (Apollo) 3,4,50. Delia (Artemis) 4,3,5. Saturnia (Iuno) 3,3,33. Cypria (Venus) 3, 3,34. Cytherea (Venus) 4,7, 3. Lenaeus pater (Bacchus) 3,6,38. Cadmea mater (Agaue) 3,6,24. Pierides (Musae) 3,4,44. 4,2,21. Alcides (Hercules) 4,1,12. Aniena Tiburs (Albuna) 2,5,69. Neptunius incola (Cyclops) 4,1,56. Meleteus (Homerus) 4,1,200. Gnosia (Ariadne) 3,6,39.

Deus agricola (Silvanus) 1,1,14: Libatum agricolam ponitur ante deum. 1,5,27. Agricolae caelites 2,1,36. Stygiae navita turpis aquae (Charon) 1,10,36. Lydius aurifer amnis (Maeander) 3,3,29. Mens impia (Neaera) 3,4,59. Pylia fama (Nestor) 4,1,112. Tristes sorores (Parcae) 3,3,35. Doctae sorores (Musae) 3,4,45.

5. Antiphrasis.

Antiphrasin Quintilianus VIII, 6,57 speciem allegoriae dicit. Alii rhetores hanc pro tropo habuerunt. Perspicuum igitur est quantum inter se differant singuli rhetores in tropis definiendis. A Servio ad Aeneid. 1,77 hic tropus litotes

vocatur atque hoc modo definitur: Litotes fit quotiescumque minus diximus et plus significamus per contrarium intellegentes.

Tibullus haec praebet exempla: 1,3,61: Fert casiam non culta seges. 1,8,6: Non sine. 1,10,51: Male sobrius. 3,2,28: Aversa non. 3,4,49: Non fallax. 4,1,112: Haut una.

Volkmannus p. 371 huic tropo etiam euphemismum et oxymoron adtribuit. Oxymoron nobis exstare videtur 3,2,23: Sit mihi paupertas tecum iucunda.

6. Periphrasis.

Quint. VIII, 6,59: Pluribus autem verbis cum id quod uno aut paucioribus certe dici potest explicatur, *περίφρασιν* vocant, circuitum quendam eloquendi, qui nonnunquam necessitatem habet, quotiens dictu deformia operit. Interim ornatum petit solum, ut saepissime apud poëtas. — Tamen Tibullus ea saepe non usus est.

1,3,73: Illic Iunonem temptare Ixionis ausi versantur celeri noxia membra rota. 1,7,8: Memphiten bovem. 1,8,4: Cantus avis praecinit. 2,1,47: Calidi sideris aestu. 2,3,47: Fictaque Cumana lubrica terra rota. 2,4,56: Thessala terra. 3,1,28: Pallida Ditis aqua. 3,3,38: Ditis aqua. 3,2,13: Sed veniat carae matris comitata dolore. 3,4,43: Cura deûm. 3,4,91: Scythiae tellus. 3,5,5: Nigram horam. 3,6,7: Durum curae genus. 4,1,139: Theraeo tellus obsessa colono.

7. Hyperbole.

Hyperbolen audacioris ornatus summo loco posuit Quintilianus VIII, 6,67. Est haec decens veri superiectio qua Tibullus bis tantum usus est.

1,7,15: Quantus et aetherio contingens vertice nubes Frigidus intonsos Taurus alat Cilicas. 3,3,15: Et nemora in domibns sacros imitantia lucos.

II. De figuris.

Quod rhetores Graeci *σχῆμα* dicunt, a Cicerone voce »forma« vel »figura« Latine redditum est. Figuram Quintilianus hoc modo definit (IX, 1,4): Figura, sicut nomine ipso patet, est confirmatio quaedam a communi et primum se offerente ratione. Postea (IX,1,14) brevius figuram aliqua arte novatam formam dicendi esse statuit. Attamen iam inter veteres rhetores prorsus non constabat, quae inter figuras numeranda essent. Quanquam Quintilianus IX, 1,17 dicit: Inter plurimos quod sciam consensum est duas eius esse partes, *διανοίας*, id est mentis vel sensus vel sententiarum, nam his omnibus modis dictum est; et *λέξεως*, id est verborum vel dictionis vel elocutionis vel sermonis vel orationis; nam et variatur et nihil refert. Figuras colorum, quas Cornelius adiecerat, improbat putatque ut omnem orationem, ita figuras quoque versari in sensu et in verbis necesse esse. Plerique rhetores eodem modo atque Quintilianus figuras sententiarum priore loco tractarunt. Hae enim figurae pro gravioribus habebantur, ut ait Quintilianus IX, 1,19: Ut vero natura prius est concipere animo res quam enuntiare: ita de iis figuris ante est loquendum quae ad mentem pertinent. Contra Volkmannus p. 396 recte affert, scriptores figuris verborum prius usos esse quam sententiarum figuris. Illas primum Gorgiam Leontinum adhibuisse omnes sciunt. Quo tempore figurae sententiarum nondum erant cognitae neque ab oratoribus veterrimis,

Antiphonte, Andocide, Lysia adhibentur. Longin. fr. 3: *Ὅτι τροπὴ ἐκ τοῦ πανούργου καὶ ἐξάλλαξις οὐδεμία ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ καὶ τοῦ νοῦ σχήματα ὀψέ ποτε εἰς τοὺς δικανικοὺς λόγους παρεισῆλθεν· ἡ πλείων γὰρ αὐτοῖς σπουδὴ περὶ τὴν λέξιν καὶ τὸν ταύτης κόσμον ἦν καὶ τὴν συνθήκην καὶ τὴν ἁρμονίαν.*

Itaque prius dicemus

de figuris verborum.

Quintilianus has figuras in duo genera dividit, genus grammaticum et genus rhetoricum. Prius fit iisdem generibus quibus vitia. Esset enim orationis schema vitium, si non peteretur sed accideret. Verum auctoritate vetustate consuetudine plerumque defenditur, saepe etiam ratione quadam. Ideoque cum sit a simplici rectoque loquendi genere deflexa, virtus est, si habet probabile aliquid quod sequatur. (Quint. IX, 3,2). Attamen ne cumulentur, cavendum monet. Contra genus rhetoricum Quintilianus acrius esse dicit, quod non tantum in ratione positum sit, sed ipsis sensibus cum gratiam tum etiam vires accomodet. (IX, 3,28).

Distinguuntur figurarum grammaticarum quattuor genera, primum quae per mutationem, deinde quae per adiectionem, tum quae per detractionem, denique quae per ordinem fiunt. Figuras rhetoricas dividit primum in eas quae adiectione fiunt, deinde quae detractione fiunt, denique quae aut similitudine aliqua vocum aut paribus aut contrariis convertunt in se aures et excitant. Hunc Quintiliani ordinem mutabimus priusque agemus de figuris rhetoricis quae nobis grammaticis graviores videntur. Atque primum agemus de iis quae adiectione fiunt, deinde quae detractione, denique quae

ordine fiunt[1]) hocque loco dicemus de hyperbato quod Quintilianus pro tropo habuit.

A. De figuris rhetoricis.

a. Figurae quae adiectione fiunt.

α. Παλιλλογία vel conduplicatio.

Cornif. IV, 28: Conduplicatio est, cum ratione amplificationis aut commiserationis, eiusdem unius aut plurium verborum iteratio. Quint. IX, 3,28: Verba geminantur vel amplificandi gratia, ut: Occidi, occidi, non Sp. Maelium; vel miserandi, ut: Ah Corydon, Corydon!

Exempla apud Tibullum haec exstant:

αα. Substantivorum.

1,7,49: Genium ludo Geniumque choreis. 2,2,18: Vincula portet Amor, vincula quae maneant. 2,5,100: Cespitibus mensas cespitibusque torum. 3,1,26: Sive sibi coniunx sive futura soror: Sed potius coniunx.

ββ. Adiectivorum.

Alius 4,1,17: Inde alios aliosque memor componere versus. Candidior 1,7,64.

γγ. Pronominum.

Et tu, Bacche tener, iucundae consitor uvae, tu quoque devotos, Bacche, relinque lacus. 2,3,63.

---

[1]) In ordine instituendo secutus sum Gebbingii dissertationem iam supra laudatam, quae est de tropis figurisque C. Valerii Flacci. Marburgi 1878.

δδ. Verborum.

Deficere 1,4,82: Deficiunt artes deficiuntque doli. Despicere 1,1,78. Perire 2,5,105. Purgare 2,1,17.

εε. Numeralium.

4,2,14: Mille habet ornatus, mille decenter habet.

ζζ. Adverbiorum.

Huc 4,4,1: Huc ades et tenerae morbos expelle puellae, huc ades intonsa, Phoebe superbe, coma. 3,6,21: Nimium nimiumque. 1,1,43: Satis est, satis est.

ηη. Interiectionum.

Heu 1,4,81: Heu heu quam Marathus lento me torquet amore. 2,3,2. 49. 2,5,108. 4,13,17.

β. Anaphora vel repetitio.

Cornific. IV, 13: Repetitio est quum continenter ab uno atque eodem verbo in rebus similibus et diversis principia sumuntur. Haec exornatio quum multum venustatis habet, tum gravitatis et acrimoniae plurimum. Quare videtur esse adhibenda et ad ornandam et ad exaugendam orationem.

Quae iussit Cornificius, Tibullus secutus est. Attamen exempla non ita sunt cumulata ut dictio illepida atque inelegans fieret.

αα. Anaphorae substantivorum.

Agricola. 2,1,51. 55: Agricola adsiduo... agricola et minio suffusus. Annus 1,4,19: Annus in apricis maturat

collibus uvas; annus agit certa lucida signa vice. Bacchus 1,7,39. Cantus 1,8,19. Carmen 1,4,63. Fabula 2,3,31. Glans 2,3,68. Janua 1,2,7. 9. Lena 2,6,44, Lucra petens ... lucra petituras 1,9,7. 9. Mors atra 1,3,4. 5. Munera 1,8,29. Myrto vincta... myrto vinctus 1,10,27. Pax 1,10,45. Phoebus 4,4,2. 3. Praeda 2,3,36. Rus 2,1,37. 47. 59. Spes quinquies repetitur 2,6,20—27. Testis 1,7,10. 4,1,107. 110.

ββ. Adiectivorum.

Alius 1,9,77: Blanditiasne meas aliis tu vendere es ausus? Tune aliis demens oscula ferre mea? Aptus 4,1,62. Castus 4,3,20. Difficilis 3,6,33. Laetus 4,4,23. Longa dies 1,4,17. Nudus et 1,4,5. Nullus... nulla 2,3,73. Pauper 1,5,63. Perfidus 3,6,55. Plura... plures 1,9,59. Primus 1,7,29. Pura... puros 2,1,13. Saevus Amor docuit 3,4,65. Sola tenere.... sola feros 1,2,51. Totus et 1,2,69. Vera monent 3,4,5. Qualis 4,1,19. Quantum 3,4,51.

γγ. Pronominum.

ααα. Pronominum personalium et possessivorum.

Non mihi 1,2,29: Non mihi pigra nocent hibernae frigora noctis, non mihi, cum multa decidit imber aqua. Et mihi 2,6,10. Tu 2,6,17. 4,13,11. 19. Tu.... tibi... tune 1,9,65. 2,5,11. Meas aliis tu... tune aliis mea 1,9,77. Te 1,1,59. 1,2,7. 1,5,10. 1,6,57. 59. 65. 1,7,25. 4,1,149. Tecum longas ... tecum longos 3,6,53. Tua ... tua 1,3,23. Tuis 1,9,77. 3,3,14.

βββ. Pronominum demonstrativorum et determinativorum.

Hic 1,4,11: Hic placet, angustis quod equum compescit habenis; hic placidam .... hic quia fortis... 1,7,33.

2,1,73. Huic... hunc 1,9,75. Hunc... huic 1,5,33. Hunc 1,2,95. 1,7,1. Haec 2,6,23. Hanc... haec... haec 1,2,44. Hanc... hanc... haec 1,6,81. Hoc 3,4,79. Hoc... hunc 1,3,93. Haec 1,4,73. Ille 1,2,65. Ille fuit 3,2,2. Illa 1,2,17—21. Illa.. illa.. illi 1,5,27. Illa... illius... illius 2,6,31. Illa... illi... illi 2,3,53. Illi... ille 1,7,35. Illi 2,1,39. Ipse ter repetitur 1,5,11. Ipse deus 1,9,25. Ipsa ego 4,3,12. Is 1,2,39. 40.

γγγ. Pronominum relativorum.

Quique (= et qui) 4,1,36: Undique quique canent vincto pede quique soluto. Cui... cuique 4,1,184.

δδδ. Pronominum interrogativorum.

Quid mihi.... quid mihi.... quidve 1,3,23: Quid tua nunc Isis mihi, Delia, quid mihi prosunt... quidve, pie dum sacra colis? Quid 1,8,9.23.

εεε. Pronominum infinitorum.

Quicumque 4,4,9: Quicumque sapores, quicumque et cantus corpora fessa levant. Quisquis 1,6,39. Quidquid 2,4,55. 2,5,67.

δδ. Verborum.

Abstinere 1,3,4. 5: Abstineas avidas, Mors precor atra, manus; abstineas, Mors atra precor. Consuescere 1,5,25. Convenire 3,6,19. Esse 1,6,64. 1,10,61. Flere 1,1,61. 1,10,55. Ire 2,4,15. 20. Jurare 2,6,14. Maerere 3,2,14. Negare... pernegare 1,6,7. Precari 1,3,4. Requiescere 2,1,5. Stare 1,6,49. Urere 1,9,15. 2,2,3. 4,2,11. Valere 2,6,9. Vivere 3,5,31.

εε. Numeralium.

1,2,54: Ter cane, ter dictis despue carminibus. 4,6,14.

ζζ. Praepositionum.

Inter 2,1,67: Ipse interque greges interque armenta Cupido. Per 1,4,25. 3,1,4. Pro te vel 4,1,193. 195.

ηη. Adverbiorum.

Ante 3,2,15: Praefatae ante meos Manes animamque precatae perfusaeque pias ante liquore manus. Et ... et structura notissima est ut necesse vix videatur exempla afferre. Et ter repetitur 1,8,20. Frustra 1,8,13. Hinc 2,1,63. Hinc... haec... hinc 2,4,29. Hinc... hic 4,1,169. 170. Pro hic Broukhusius e libris hinc reposuit. Hic 1,7,59. Jam 1,2,47. 1,6,5. 2,5,41. 4,4,21. Illic 1,3,77. 81. Interdum 4,4,13. Nec ter repetitur 1,2,23. 1,8,3. Nec quinquies repetitur 3,4,85. 3,5,9. 4,1,138. Nec tibi 2,2,13. Non 1,3,7. 51. 1,10,35. 4,1,76. 136. Non tibi 1,4,4. 1,9,33. Non ter repetitur 1,2,29. 1,3,47. Non quater repetitur 1,3,41. Nunc 1,9,29. 2,5,3. 4,13,19. Nunc ter repetitur 1,3,49. Primum ... primi 2,1,39. Quam cito 1,4,28. Qua ... quaque ... qua 2,5,58. Saepe 1,6,25. Semper 1,9,57. Sero 1,8, 41. Sic 1,4,7. 1,6,43. 2,5,121. 3,6,1. Tum 1,8,43. 1,10,3. Tunc 4,3,15. 17. Tunc ter repetitur 1,6,11. 2,6,51. Tunc quater repetitur 2,1,43. Ubi 2,3,27.

θθ. Coniunctionum.

Cum libet 1,2,49: Cum libet, haec tristi depellit nubila caelo: cum libet, aestivo convocat orbe nives. Dum ter

repetitur 1,4,65. Ne 1,4,2. Neu 2,1,19. Neu... neve... neu 1,6,14. Sed ter repetitur 1,7,44. 1,8,25 multisque aliis in locis. Seu 1,10,21, quater repetitur 4,2,9. Seu... seu... sive 4,1,25. Sive 3,1,26. 3,3,14. Vel si 4,1,74. Si 1,9,33. Ut 1,6,53. 2,3,51.

u. Interiectionum.

A 3,4,61: A, crudele genus nec fidum femina nomen! A, pereat, didicit fallere si qua virum. O quotiens! 2,3,17.

γ. Κύκλος.

Quint. IX, 3,34: Respondent primis et ultima. 2,4,51: Vera quidem moneo, sed prosunt quid mihi vera? 4,5,5: Uror ego ante alias: iuvat hoc, Cerinthe, quod uror? 4,5,12: Optat idem iuvenis quod nos, sed tectius optat. Simile quid legimus 1,3,11: Illa sacras pueri sortes ter sustulit; illi..., ubi eodem verbo, sed alio casu huius usus est poëta.

δ. Ἐπαναστροφή.

Ἐπαναστροφή fit, ubi enuntiatum eodem verbo incipit in quo terminabatur proximum. Qua figura Tibullus semel usus est 3,5,1: Vos tenet Etruscis manat quae fontibus unda, unda sub aestivum. Neque enim plane convenit 2,5,117: Ipsa gerens lauros: lauro devinctus agresti.

b. Figurae quae detractione fiunt.

Quanquam Quintilianus IX,3,58 dicit has figuras brevitatis novitatisque maxime gratiam petere, tamen Tibullus

iis non usus est. Itaque ad eas figuras tractandas transimus quae ordine fiunt.

c. Figurae quae ordine fiunt.

Quintilianus, ut supra diximus, pro tertio genere figurarum rhetoricarum eas habet quae aut similitudine aliqua vocum aut paribus aut contrariis convertunt in se aures et excitant. Quae concitatio aurium quum pulchra certe verborum collocatione efficiatur, non dubito quin statuam hoc genus ordine factum esse. Hoc loco praecipue hyperbaton tractandum est quod Quintilianus inter tropos numerat. Quocum Volkmannus etsi consentit, tamen hyperbaton proprie figuram verborum esse concedit. Dicit enim Quintilianus quoque VIII, 6,67: Alioqui ubi nihil ex significatione mutatum est et structura sola mutatur, figura potius verborum dici potest, sicut multi existimarunt.

A grammaticis Latinis distinguuntur quattuor hyperbati genera: Anastropha, tmesis, parenthesis, synchysis.

α. Anastropha

non nisi apud duo verba adhibetur maximeque apud praepositiones. Ad 2,1,74: Limen ad iratae verba pudenda senem. Ante 2,5,66. Inter 4,1,72. Inter hoc loco cum vocibus »rabidas undas« coniungendum totusque versus hoc modo legendus est: Cum canibus rabidas inter fera serperet undas, non: Inter freta sorberet undas. 4,1,165. Praeter 4,13,3. Propter 1,6,57. 65. 1,7,25. 2,6,35. Super 4,1,114. 134. In oratione pedestri anastropha semper adhibetur si »cum« coniungitur cum pronominibus personalibus et relativ[illegible] Contra Tibullus haec neglexit 2,5,37: Cum qua fecu[illegible] munera ruris.

Vix ad anastropham pertinere possunt 1,5,51: Volitent circum. 2,5,98: Stabit ... ante. 4,1,23: Pendentique super, quanquam a Donato pro anastropha habebantur.

β. Tmesis.

Hac notissima figura Tibullus non nisi semel usus est. 1,3,08: Quam circum flumina nigra sonant.

γ. Parenthesis

exempla invenies 1,3,27: Nunc, dea, nunc succurre mihi — nam posse mederi picta docet templis multa tabella tuis — ut ... 4,1,26: Seu tibi par poterunt seu quod spes abnuit ultra sive minus — certeque canent minus — omne vovemus hoc tibi.

δ. Synchysis.

Collocatio verborum apud Tibullum in universum non est obscura. Tamen non nulla de ea disserenda sunt. Ac primum quidem ut omnes fere eiusdem aetatis scriptores ita Tibullus quoque studet particulam que cum verbo coniungere. 1,1,40: Pocula, de facili composuitque luto. 1,6,54. 1, 7, 62. 1, 1, 51: O quantum est auri potius pereatque smaragdi. Mira certe est collocatio quia que »auri« et »smaragdi« inter se coniungere debet. Similiter 1,3,56: Messallam terra dum sequiturque mari. Eadem collocatione commotus poeta 1,4,2 particulis ne ... neque pro ne ... neve usus est. Geminatur que 1,9, 20: Asperaquest illi difficilisque Venus.

Pronomina et particulae, quibus primus in enuntiato locus convenit, saepissime ad alterum vel tertium removentur.

Ita pronomen relativum qui postponitur 1,1,50: Furorem qui maris et tristes ferre potest pluvias. 1,6,40: Et fluit effuso cui toga laxa sinu. 1,4,24: Iurasset cupido quidquid ineptus Amor. Saepissime »et« postponitur. 1,2,68. 69: Ponat et in capto Martia castra solo, totus et argento contextus, totus et auro. 1,2. 96. 1,3,82 etc. Anaphorae causa 1,1,61 »et« postponitur: Flebis et arsuro positum me, Delia, lecto. Cf. 1,2,69. Eodem modo collocata sunt »si« 1,1,44; »cum« 1,1,47. 59.

Mira sane est collocatio praepositionis »per«, si quis imploratur et obsecratur. His locis »per« cum pronomine personali coniungitur. 1,5,7: Parce tamen, per te furtivi foedera lecti. 3,1,15: Per vos, auctores huius mihi carminis, oro Castaliamque umbram Pieriosque lacus. 4,5,7: Mutuus adsit amor, per *te* dulcissima furta, per Venerem quaeso. — 1,3,82 verbum et res obiecta initio et exitu versus ponuntur: Optavit lentas et mihi militias. 1,1,18. 1,3,40. Etiam nonnullis in locis substantivum eiusque attributio hoc modo distribuuntur, ut 1,3,20: Offensum in porta signa dedisse pedem. Iisdem 1,3,59 exitus duorum versuum continentur: Hic choreae cantusque vigent passimque vagantes dulce sonant tenui gutture carmen aves. 1,6,30 praepositio casusque ab ea pendens eiusdem enunciationis initium exitumque demonstrant: Contra quis ferat arma deos? cf. 1,7,56.

1,9,25 subiectum, ut ita dicam, enunciationis secundariae in sententia principali ponitur: Ipse deus tacito permisit lingua ministro ederet ut multo libera verba mero. Praeterea paucis locis verba, e quibus constat subiectum, ita distribuuntur ut cum in eodem versu tum in duobus versibus ponantur. 1,1,17. 18: Pomosisque ruber custos ponatur in hortis terreat ut saeva falce Priapus aves. 1,3,39. 40:

Nec vagus ignotis repetens compendia terris presserat externa navita merce ratem. 1,5,33. 34: Et tantum venerata virum, hunc sedula curet, huic paret atque epulas ipsa ministra gerat. 1,3,28: Nam posse mederi picta docet templis multa tabella tuis. 1,3,71: Tunc niger in porta serpentum Cerberus ore stridet. Eodem fere modo 1,2,71 allocutio ponitur: Ipse boves mea si tecum modo Delia possim. Eodem modo 2,5,118 voces »io triumphe« disiunguntur: Miles io magna voce triumphe canet; quo loco etiam subiecto et accidenti, ut ita dicam, initium exitusque versus continentur: Miles ... canet. 1,1,53 terra marique disiungitur: Te bellare docet terra, Messalla, marique. Cf. 1,3,56.

Haec de synchysi dicenda erant. Videmus igitur parce ea Tibullum usum esse.

ε. Chiasmus.

Chiasmus etsi ad synchysin spectat, tamen melius nobis visum est de eo separatim dicere. Qua figura Tibullus plerumque usus est si duo substantiva et duo adiectiva inter se coniunguntur. 1,1,2: Et teneat culti iugera multa soli (a b b a). I,1,7. 8. 10. 19. 22. 34. 42. 52. I,2,5. 6. 47. 62. 68. I,3,6. 28. 34. 52. 62. 66. 74. 86. I,4,6. 70. I,5,24. 44. 54. I,6,15. I,7,5. 6. 8. 48. I,8,2. 30. 62. I,9,10. 26. 54. 80. 82. I,10,22. 36. 38. 40. — II, 1,20. 21. 22. 23. 26. 46. 48. 52. 86. 88. 90. II, 2,6. 22. II, 3,8. 48. 62. II, 4,9. 30. II,6,12. — III,1,12. III, 2,8. 12. III, 3,18. III, 4,6. 16 19. 32. 42. 52. 60. 68. 76. III, 5,16. 18. 22. III, 6,3. 12. 38. 40. 46. 58. — IV, 1,49. 56. 121. 139. 149. 166. IV, 2,13. 18. 22. 24. IV, 4,2. 6. 14. 24. IV, 6,2. IV, 8,4. IV, 11,1. IV, 13,4.

Interdum chiasmus alio verbo interposito deletur. Tum ex eo emanat formula a b c a b vel a b b c a vel a c b b a

vel a b c b a. Neque desunt mutationes membrorum chiasmi, ex quibus efficiuntur formulae a a b b et a b a b.

1. Formula a b c a b.

a) c verbum est: aa) Praes. Indic. 2,6,29: Immatura suae precor ossa sororis. 3,4,7. 3,5,30. 4,1,155.

bb. Praes. Conj. 4,1,76: Violata vagi sileantur pascua Solis.

cc. Perfect. 4,1,13: Laeta Molorcheis posuit vestigia tectis. 4,1,124.

dd. Impf. Indic. 1,1,21: Vitula innumeros lustrabat caesa iuvencos.

ee. Impf. Conj. 3,3,5: Multa mei renovarent iugera tauri.

ff. Plusquampf. 1,3,48: Immiti saevus duxerat arte faber.

gg. Futur. 3,5,25: Mea rugosa pallebunt ora senecta.

hh. Imperat. 2,1,27: Fumosos veteris proferte Falernos consulis.

ii. Infinitiv. 1,2,22: Blandaque compositis abdere verba votis. 3,5,20.

kk. Particip. 1,3,29: Mea votivas persolvens Delia voces. 4,1,57.

b) c adverbium est 2,5,56: Hic magnae iam locus urbis erit.

2. Formula a b b c a.

1,4,12: Placidam niveo pectore pellit aquam.

3. Formula a c b b a.

c verbum est 1,3,60: Dulce sonant tenui gutture carmen. 1,8,42. 3,3,8.

c adverbium est 1,9,16: Invalidos et via longa pedes. 3,4,31.

c praepositio est 3, 4, 30: Color in niveo corpore purpureus.

4. Formula a b c b a.

c est a, verbum 1,1,6: Meus adsiduo luceat igne focus. 1,5,18. 3,4,15. 4,1,15.

b. praepositio 2,1,3: Dulcisque tuis e cornibus uva.

5. Formula a a b b.

1,4,32: Eleost carcere missus equus. 1,4,38: Intonsus crinis utrumque deum. 3,1,16: Castaliamque umbram Pieriosque lacus. 3,3,6. 16. 3,6,10. 24. 4,2,6.

6. Formula a b a b.

1,4,76: Multa callidus arte puer. 1,5,46. 1,6,14. 1,8,64. 1,9,57. 1,10,20. 2,3,6. 2,5,28. 3,4,2. 28. 38. 50. 3,5,24. 4,1,77.

7. Formula a b a Tibullus multo saepius usus est.

a. b verbum est: aa. Praes. Indic. 1,3,67: Scelerata iacet sedes. 1,6,58. 2,6,21. 3,4,56.

bb. Praes. Conj. 1,1,3: Vicino terreat hoste. 1,1,5. 13. 2,2,17. 2,6,41. 4,1,88. 4,4,5.

cc. Impf. Conj. 2,3,9: Graciles exureret artus. 4,1,74. 75.

dd. Perfect. Indic. 1,3,81: Meos violavit amores. 3,5,15. 4,1,54. 73.

ee. Perfect. Conj. 4,1,19: Immenso desederit aere tellus.

ff. Plusquampf. Ind. 2,3,14: Medicae vicerat artis. 3,4,18.

gg. Imperat. 1,2,54: Dictis despue carminibus. 2,1,18. 3,1,21. 3,4,49. 4,2,21.

hh. Infin. Praes. 1,2,72: Solito pascere monte. 1,2,86. 1,3,33. 1,10,61. 2,3,41. 3,2,20. 3,4,24. 65. 75. 4,1,55. 63. 91. 93. 135. 207. 4,11,3.

ii. Infin. Perf. 1,1,30: Tardos increpuisse boves. 1,1,46. 1,2,82. 1,3,10. 26. 1,4,47. 48. 2,5,52. 62. 104. 4,3,16. 4,4,4.

kk. Particip. Praes. 3,3,15: Sacros imitantia lucos.

ll. Partic. Perf. 1,3,63: Teneris immixta puellis. 2,4,47. 2,5,89. 117. 3,3,13. 3,4,17. 39. 57.

mm. Partic. Fut. Pass. 1,2,70: Celeri conspiciendus equo. 1,5,14. 2,3,52. 4,3,22.

b. b est substantivum 1,1,55: Formosae vincla puellae. 1,1,63. 1,1,72. 1,2,26. 29. 42. 84. 1,3,40. 42. 1,5,7. 45. 1,6,32. 2,1,12. 36. 2,3,47. 72. 3,1,11. 28. 3,3,28. 3,4.37. 77. 3,6,51. 59. 61. 4,1,96. 108. 177. 4,3,7. 4,13,22.

c. b adiectivum est 1,1,47: Gelidas hibernus aquas. 1,6,6. 2,5,57. 2,6,40. 3,2,18. 4,1,44. 172. 4,2,12.

d. b est pronomen 2,6,32: Madefactam eis serta. 3,1,8: Versibus illa meis. 1,10,59: Suam quicumque puellam.

B. De figuris grammaticis.

1. Figurae quae mutatione fiunt.

α. Antimeria.

E genere antimeriae saepissime exempla inveniuntur in quibus adiectivum pro adverbio ponitur. Adiectiva, quibus Tibullus hoc modo utitur, haec sunt:

Annuus 2,1,48: Deponit flavas annua terra comas. Anxius 2,6,53: Satis anxia vivas. Assiduus 1,3,76: Assiduas atro viscere pascit aves. 1,9,54. Audax 3,5,8: Non ego temptavi nulli temeranda virorum audax laudandae sacra docere deae. Celer 4,3,24: Et celer in nostros ipse recurre sinus. Demens 1,9,78: Tune aliis demens oscula ferre mea? Flebilis 2,4,22: Ne iaceam clausam flebilis ante domum. Invitus 1,8,8: Quos videt invitos succubuisse sibi. 1,9,28. Laetus 4,6,3: Lota tibist hodie, tibi se laetissima compsit. Largus 3,1,21: Sed primum meritum larga donate salute.

Libens 4,5,9: Magne Geni, cape tura libens votisque faveto. Perfidus 1,8,63: Vel cum promittit, subito sed perfida fallit. Primus 1,4,59: At tu qui Venerem docuisti vendere primus. 1,5,62. 1,7,20. 29. 1,10,1. 2,1,41. 56. 3,2,1. Prudens 1,6,29: Non ego te laesi prudens. Securus 3,3,32: Liceat mihi paupere cultu securo cara coniuge posse frui. 4,10,1. Sedulus 1,5,33: Et tantum venerata virum, hunc sedula curet. 1,5,72. 2,4,42. Serus 1,7,62: E magna cum venerit urbe serus. 1,9,4: Sera tamen tacitis Poena venit pedibus. Taciturnus 1, 6, 60: Coniungit nostras clam taciturna manus. Unus 1,6,23: At mihi si cedas, illam sequar unus ad aras. Violentus 1,6,47: Ipsa bipenne suos caedit violenta lacertos.

β. Enallage.

Enallages exempla etsi apud Tibullum exstant, tamen ea rarius usus esse videtur quam alii scriptores. Ac plurima exempla sunt

a. Enallages numeri.

1,3,47: Non acies, non ira fuit, non bella, nec ensem. 1,3,49: Nunc Jove sub domino caedes et vulnera semper, nunc mare. 1,3,77: Tantalus est illic, et circum stagna. 1,5,35: Quae nunc Eurusque Notusque iactat odoratos vota per Armenios. 1,7,9: Tarbella Pyrene testis et Oceani litora Sanctonici. 1,7,51: Illius et nitido stillent unguenta capillo et capite et collo mollia serta gerat. 1,8,39: Non lapis hanc gemmaeque iuvant. 1,10,9: Non arces, non vallus erat. 1,10,37: Illic perscissisque genis ustoque capillo. 1,10,61: Sit satis e membris tenuem rescindere vestem, sit satis ornatus dissoluisse comae. 2,1,35: Huc ades aspiraque mihi dum carmine nostro. 2,1,43: Tunc victus abiere feri, tunc

consita pomus. 2,4,13: Nec prosunt elegi nec carminis auctor Apollo. 2,5,95: Tunc operata deo pubes discumbet in herba, arboris antiquae qua levis umbra cadit, aut e veste sua tendent umbracula sertis vincta. 2,5,117: Ipse gerens lauros: lauro devinctus agresti. 3,2,24: Illic quas mittit dives Panchaia merces Eoique Arabes. 4,1,186: Cuique pecus denso pascebant agmine colles. 4,1,190: Nec licet asperiora cadant spolierque relictis. 4,4,25: Tunc te felicem dicet pia turba deorum, optabunt artes et sibi quisque tuas.

b. Enallages temporum.

Coniunguntur aa. praesens et futurum 1,6,39: Quisquis colis arte capillos et fluit effuso cui toga laxa sinu quisquis et occurret.

bb. praesens et perfectum 4,2,7: Illam, quidquid agit, quoquo vestigia movit, conponit furtim.

cc. perfectum et imperfectum 1,6,27: Saepe mero somnum peperi tibi, at ipse bibebam.

dd. perfectum et plusquamperfectum 1,3,47: Non acies, non ira fuit, non bella, nec ensem immiti saevus duxerat arte faber.

Praeterea coniunguntur participia perfecti et praesentis 4,1,116, si hoc loco probamus quae Muellerus posuit: Te duce non alias conversus terga domante libera Romanae subiecit colla catenae. Veteres editores vitam quandam Tibulli sequentes tradiderant »domator«, quae forma Scaligero iam suspecta erat. Is enim adiiciendum esse putavit »equorum domator«. Sed quum vox e versu antecedenti facile explicari possit, neque adiectio neque mutatio necessaria videtur.

c. Enallages generis.

1,8,13: Frustra mutantur amictus ansaque compressos colligat arta pedes. 2,1,43: Tunc victus abiere feri, tunc consita pomus. 4,1,190: Cadant spolierque.

Hoc loco afferre licet participia quae formam habent verbi patiendi, sed sententiam verbi agentis significant. Potus 2,5,89: Ille levis stipulae sollemnes potus acervos accendet.

d. Enallages modi.

1,8,33: Huic tu candentes umero suppone lacertos, et regum magnae despiciantur opes.

e. Enallages aliae species.

Adiectivi gradus mutantur 2,1,20: Neu timeat celeres tardior agna lupos. Praeterea hoc loco commemorandum est Tibullum semel voce videndi ita usum esse ut accusativum cum infinitivo coniunctum solus accusativus e voce videndi pendens sequatur. 2,5,51: Te quoque iam video, Marti placitura sacerdos Ilia, Vestales deseruisse focos, concubitusque tuos furtim vittasque iacentes et cupidi ad ripas arma relicta dei.

γ. Hypallage epithetorum.

Quum haec figura iam apud pedestres scriptores inveniatur, eam a Tibullo quoque adhiberi nemo erit qui miretur. 1,4,80: Deducat iuvenum sedula turba senem. 2,1,85: Nam turba iocosa obstrepit. 1,5,56: Post agat e triviis aspera turba canum. 1,10,38: Errat ad obscuros pallida turba lacus. — 1,7,7: At te victrices lauros, Messalla, gerentem. 1,7,48: Et levis occultis conscia cista sacris. 2,1,69: Illic indocto primum se exercuit arcu. 2,3,37: Praeda feras acies

cinxit discordibus armis. 3,2,25: Et nostri memores lacrimae fundantur eodem. 4,1,13: Laeta Molorcheis posuit vestigia tectis. 4,5,12: Tunc precor infidos, sancte, relinque focos. In omnibus his exemplis rei inanimatae epitheton tribuitur quod ad animantem spectat. Similia enuntiata invenies 3,6,31: At nos securae reddamus tempora mensae. 4,1,83: Qua deceat tutam castris praeducere fossam. 3,2,16 manus pias dicit iisque igitur tribuit quod hominis est. Etiam annos fecundos vocat 4,1,113, quamquam anni solum efficiunt ut terra fecunda sit. 1,8,18: Tacito tempore noctis pro »tempore tacitae noctis. 2,5,81. 90 flammae sacrae dicuntur. 4,6,1: Natalis Juno, sanctos cape turis acervos. Heynius e duobus libris acervos in honores emendavit, quia huic verbo epitheton »sanctus« accommodatius esse putabat. Accedit quod turis honores 1,7,53 commemorentur. Quam ob rem mutatio quamvis non necessaria, non plane est negligenda.

2. Figurae quae adiectione fiunt.

α. Abundantia vel pleonasmus.

Pleonasmus utrum tropus esset necne, inter veteres rhetores dubium erat. Sunt qui eum tropum esse existiment ut Trypho aliique; rectius Volkmannus (p. 393) eum inter figuras grammaticas numerat. Pleonasmus, ut ait Quintilianus IX, 3,46, est abundans super necessitatem oratio. Verum id cum supervacua oneratur adiectione, vitium est, cum auget aut manifestat sententiam, virtus. Tibullus quoque eadem fere nonnullis locis bis dicit, praesertim cum verba properandi, tacendi, celandi adhibeat. 4,1,160: Seu celer hibernas properat decurrere luces. 1,10,34: Im-

minet et tacito clam venit illa pede. 1,6,60: Coniungit nostras clam taciturna manus. 2,6,45: Lena necat miserum Phryne furtimque tabellas occulto portans itque reditque sinu. Praeterea abundantiam invenies 1,4,8: Tum Bacchi respondit rustica proles, armatus curva sic mihi falce deus. 1,4,13: Hic, quia fortis adest audacia, cepit. 1,8,4: Praecinit eventus nec mihi cantus avis. 1,8,42: Cum vetus infecit cana senecta caput. 1,9,64: Aut operum varias disposuisse vices. 2,1,80: Felix cui placidus leniter afflat Amor. 2,5,84: Distendet spicis horrea plena Ceres.

Haec exempla certe satis sunt ut evidens fiat quomodo Tibullus pleonasmum adhibuerit.

β. Figurae *ἓν διὰ δυοῖν*

exempla Tibullus vix praebet. Valde enim dubito num 4,1,156 et 4,3,7 haec figura statui possit. Verba haec leguntur 4,1,156: Sed durata riget densam in glaciemque nivemque; qui versus potius abundantiam complectitur. 4,3,7: Quis furor est, quae mens densos indagine colles claudentem teneras laedere velle manus?

3. Figurae quae detractione fiunt.

Ellipsis.

De ellipsi quoque ea commemoranda sunt quae iam supra de abundantia diximus. Tibullus usus est ellipsi verbi auxiliaris esse 1,1,75: Hic ego dux milesque bonus (sum). 1,4,23: Gratia magna Jovi (sit vel esto). — 2,1,31 verbum quoddam supplendum est ad »bene Messallam«. 1,4,7: Sic ego. Supplendum est »locutus eram« vel tale quid. 1,6,56:

Si tamen admittas, sit precor illa levis. Hoc loco e versu antecedenti »poenas« supplendum est. 1,5,42: Et narrat scire nefanda (sc. dominam de qua in versu 40 dictum est). 1,4,51: Si volet arma levi, temptabis ludere dextra (manu).

Quum figurarum grammaticarum quae ordine fiunt exempla apud Tibullum non invenerimus, transeundum est ad figuras sententiarum. Quas quominus accuratius tractarem, temporis angustiis impeditus sum.

Denique tabulam addo ex qua eluceat quomodo exempla troporum et figurarum in carmina Tibulli Lygdami Sulpiciaeque et panegyricum Messallae divisa sint.

Tropus	In carminibus Tibulli	In carminibus Lygdami	In panegyrico Messallae	In carminibus Sulpiciae
Translatio				
» 1 verborum	92	29	20	2
» 2 substantiv.	37	17	13	2
» 3 adiectivor.	121	39	18	6
Personificatio	70	28	12	—
Synecdoche	66	29	21	2
Metonymia	85	23	26	4
Antonomasia	7	13	4	1
Antiphrasis	3	3	1	—
Periphrasis	6	7	1	—
Hyperbole	2	—	—	—
Sa.	489	188	116	17

Figurae	In carminibus Tibulli	In carminibus Lygdami	In panegyrico Messallae	In carminibus Sulpiciae
Παλιλλογία	17	2	1	—
Anaphora	151	19	13	—
Κύκλος	4	—	—	—
Ἐπαναστροφή	—	1	—	—
Anastropha	10	—	5	—
Tmesis	1	—	—	—
Parenthesis	1	—	1	—
Synchysis	24	1	—	—
Chiasmus	173	66	30	2
Antimeria	28	4	—	1
Enallage	26	1	4	—
Hypallage epithetorum	14	3	3	—
Abundantia'	10	—	1	—
Ἓν διὰ δυοῖν	1	—	1	—
Ellipsis	7	—	—	—
Sa.	467	97	59	3

Tibulli carmina 1380, Lygdami 290, Sulpiciae 40, Panegyricus Messallae 211 versus habet. Cuius si rationem habemus, magnam invenimus consensionem in numero troporum figurarumque.

Sententiae controversae.

1. Sophocl. Antig. 110 legendum est:

   Ὃς ἐφ' ἁμετέρᾳ γᾷ Πολυνείκους ἀρθεὶς νεικέων ἐξ ἀμφιλόγων sqq.

2. Recte statuitur omnem hypotaxin in lingua Graeca ex parataxi ortam esse.

3. Aristoph. Equit. 742 cum Kockio legendum censeo:

   ὅ τι; τῶν στρατηγῶν ὑποτρεμόντων ἐκ Πύλου πλεύσας ἐκεῖσε τοὺς Λάκωνες ἤγαγον.

4. Scipiones eorumque amici Graecae linguae Graecisque moribus valde faventes effecerunt ut veteres Romanorum mores magis magisque minuerentur subruerenturque.

5. Horat. Od. 1,4,16. 17 emendationes Hofmanni-Peerlkampii refutandae sunt lectioque vulgata tenenda est.

Vita.

Natus sum Marx Hansen Grumbyae die XXVIII mensis Aprilis a. h. s. LIII, patre Andrea, matre Maria e gente Fester, quibus adhuc superstitibus valde gaudeo. Fidei addictus sum evangelicae. Prima pueritia in vici schola litteris imbutus vere anni h. s. LXVII in quintam classem gymnasii Slesvicensis susceptus sum gymnasiumque frequentavi usque ad auctumnum a. h. s. LXXIII, quo tempore maturitatis testimonium adeptus albo academico inscriptus sum Kiliensi. Ibi per undecim semestria usque ad initium a. h. s. LXXIX (ceterum tempus domi versari coactus sum) scholis interfui vv. dd. Luebberti, Forchhammeri, Wilmannsii, Rohdii, Blassii, Volquardsenii, Schirrenii, Usingeri, Thaulowii, Pfleidereri, Pfeifferi, Heisii. Sodalis ordinarius seminarii philologici per duo semestria fui nec non interfui seminario historico societatique Aristotelicae. Omnibus praeceptoribus maximeque directoribus seminariorum gratias ago quam maximas semperque agam.

Corrigenda.

Pag.	8	l.	30	pro	2,1,43	leg.	2,1,44
»	9	»	12	»	1,5,70	»	1,7,50
»	9	»	18	»	1,8,54	»	1,8,53
»	9	»	27	»	1,2,80	»	1,2,77
»	11	»	2	»	3,4,59	»	3,4,39
»	12	»	3	»	1,7,94	»	1,7,14
»	13	»	10	»	1,2,27	»	1,1,27
»	15	»	16	»	2,2,3	»	2,3,3
»	16	»	2	»	3,4,47	»	3,4,37
»	17	»	10	»	4,4,11	»	4,11,1
»	17	»	21	»	2,1,2	»	2,1,21
»	18	»	20	»	1,7,28	»	1,7,23
»	19	»	3	»	2,1,43	»	2,1,44
»	19	»	13	»	1,1,49	»	1,1,47
»	19	»	15	»	1,2,79	»	1,2,7·9
»	20	»	4	»	1,8,9	»	1,8,19
»	20	»	5	»	3,2,61	»	3,2,6
»	20	»	17	»	1,5,13	»	1,5,14
»	21	»	19	»	4,1,148	»	4,1,149
»	23	»	18	»	1,7,13	»	1,3,17
»	23	»	23	»	Ritus	»	Situs
»	24	»	12	»	1,1,93	»	1,3,23
»	26	»	6	»	3,2,28	»	3,3,28
»	26	»	6	»	4,1,112	»	4,1,142
»	26	»	8	»	3,2,23	»	3,3,23
»	26	»	18	»	1,7,8	»	1,7,28
»	31	»	25	delendum est			1,9,77
»	32	»	24	pro	2,6,14	leg.	2,6,13
»	34	»	2	»	1,6,14	»	1,6,17
»	34	»	12	»	4,5,12	»	4,5,17